

Grundlæggende undervisningsmateriale

**Familieplejere, pædagogik og
samarbejde**

42661

1. Ideer til tilrettelæggelse/afholdelse/gennemførelse

Det anbefales, at man i starten af uddannelsen primært beskæftiger sig med familieplejeren, plejefamilien, deres hovedopgaver, overvejelser og erfaringer. Herefter kan undervisningen omhandle plejebørnene og deres forældre, deres baggrund, problemer og behov samt det tværfaglige samarbejde.

I undervisningen vægtes tid til teorioplæg, fordybelse i og refleksion både over egne og andres erfaringer samt væsentlige problemstillinger. Metodemæssigt skal underviser både arbejde med teoretiske oplæg samt kunne lytte og give tilbagemeldinger.

Deltagerne arbejder med eksempler og situationer fra deres egen pædagogiske praksis.

Undervisningen kan indeholde følgende temaer:

1. At være familieplejer eller medarbejder på et lille opholdssted
2. Relevant lovstof
3. Omsorgssvigt
4. At tale med børn
5. Kontakten med børnenes familie
6. Livshistoriebøger
7. Voksnes og børns kriser
8. Egne børn
9. Kommunikation og tværfagligt samarbejde.

At være plejefamilie - dig selv og din familie

Det er en god idé at skabe rum for en debat og erfaringsudveksling vedr. dette emne.

Det er også i familieplejers daglige arbejde nødvendigt at kunne dele sine personlige oplevelser med andre.

Det er ikke mindst vigtigt at få talt om den balance i familien, der forrykkes, når der bliver anbragt et plejebarn. Ikke mindst forhold omkring familiens egne børn er det vigtigt at få drøftet.

Temaer til drøftelse under dette emne kunne desuden eksempelvis være:

- Hvilke forventninger har I til plejebarnet?
- Hvor hurtigt forventer I, at plejebarnet falder til og knytter sig til jeres familie?
- Hvilke forventninger føler I, at familieplejen/socialforvaltningen har til jer?
- Hvad skal plejebarnet opfylde i jeres familie?

- Hvad er jeres motiv til at blive plejefamilie?
- Hvad skal en plejefamilie kunne?
- Hvad har et plejebarn brug for?

Til dette gruppearbejde vil “Triademodellen” (se senere) være velegnet.

Relevant lovgivning omkring anbringelse i plejefamilie

Det er selvfølgelig vigtigt, at både erfarne og kommende plejefamilier er ordentligt informeret og opdateret om den relevante lovgivning på området. Dette emne bør derfor indeholde oplæg, gruppearbejde, case og debat om følgende:

- Familieplejens historiske og samfundsmæssige placering
- Godkendelse af plejefamilier og opholdssteder
- Det generelle og specifikke tilsyn med plejefamilierne og opholdssteder
- Plejeforældrenes og opholdstedernes retsstilling
- Handleplaner og behandlingsplaner
- Tavshedspligt
- Plejevederlag

Omsorgssvigt

Dette tema er valgt til uddannelsen af den indlysende årsag, at de fleste børn, der bliver anbragt i dag, er omsorgssvigtede. Til arbejdet med dette tema anbefales brugen af videoen: “Mors lille dreng”, og oplæg ud fra Kari Killéns bog: “Omsorgssvigt er alles ansvar”. Der undervises i børns overlevelsesstrategier, og der lægges vægt på at kunne genkende børns signaler på omsorgssvigt. Endvidere undervises i, hvordan man arbejder med omsorgssvigtede børn.

Da familieplejere skal kunne give omsorg, arbejdes der også med at skærpe deres opmærksomhed på sig selv som omsorgspersoner. Dette kan gøres via individuelt arbejde eller to og to sammen.

At tale med børn

Her kan introduceres metoder til, hvordan man kan blive bedre til at tale med børn. Omsorgssvigtede børn har især behov for at blive set, hørt og anerkendt. I kontakten til børnene skal der tages hensyn til, at de oftest ikke er vant til at blive taget med på råd og formulere sig følelsesmæssigt. Dette kan styrkes ved opmærksomhed på teori om og øvelser i at tale med børn.

”Dilemmaspil” (se nedenfor) er velegnet til dette tema. Deltagerne er personligt involveret og får derfor prøvet, hvornår det bliver rigtigt svært. Samtidig bliver

der ved efterbehandlingen drøftet muligheder for ændringer i “talen med børnene”, hvilket er en meget vigtig proces.

Af andre punkter, som indholdsmæssigt er tænkt med ind, kan nævnes:

- at forstå, hvad barnet forstår
- aktiv lytning, analyse og refleksion

Kontakten med plejebørns familie

Forskning inden for dette område har vist, at det er afgørende for børns trivsel og udvikling, at de under en anbringelse har kontakt med deres forældre. Ligeledes har kontakten og samarbejdet med forældre, der har børn i aflastning, afgørende betydning for, at børnene har mulighed for at profitere af opholdet. Plejefamilierne skal derfor tilføres en forståelsesramme for den tilknytning, der sker mellem barn og forældre. Daniel Stern og John Bowlby vil kunne bruges til den teoretiske forståelsesramme.

Erfaringen viser, at kontakten med plejebarnets familie kan opleves som en vanskelig del af det at være plejefamilie. Videoen “De håbløse forældre” er i forbindelse med dette emne god at bruge, fordi den viser forældrepar, som kæmper for, at børnene ikke skal anbringes, og hvor følelsesmæssigt dybt involverede de er i deres børn, selvom de har svært ved forældrerollen. Dette kan give anledning til en debat om forståelse for forældrenes følelsesmæssige reaktioner, når deres barn skal anbringes.

I forhold til dette emne vil situationsspil (se nedenfor) være en god metode til at involvere deltagerne i dybden.

Livshistoriebøger

Livshistoriebøger er et anvendeligt redskab, der kan hjælpe plejebørnene til at finde deres rødder og få skabt den nødvendige kontinuitet for at finde egen identitet. Deltagernes egne erfaringer om betydningen af deres livshistorie inddrages, idet dette danner baggrund for en forståelse af, hvor vigtigt det er at kende sin livshistorie.

Underviserne viser metoden med at tegne sit stamtræ og arbejde med betydningen af sin egen familiebaggrund. Det er her vigtigt, at plejeforældrene mærker, hvor sårbart et område de arbejder med, fordi plejebørnenes historier er betydeligt mere dramatiske og skal behandles meget varsomt.

Herefter vil et gruppearbejde være passende. Lad deltagerne arbejde to og to og skiftes til at fortælle om egen familie, og hvad der har haft betydning i deres egen

opvækst for deres nuværende identitet. Efter gruppearbejdet kan der i plenum tales om, hvordan det har været at tegne sit stamtræ og fortælle om sin familie.

Herefter gives et oplæg om, hvordan livshistoriebøger konkret kan opbygges og udformes samt etikken omkring barnets livshistoriebog.

Som et supplement til ovenstående kan inddrages en voksen tidligere anbragt, der fortæller om sin egen livshistorie og betydningen af, at plejeforældre forstår, hvorfor mange plejebørn har så svært ved at udtrykke følelser. Såfremt dette skal kunne lade sig gøre, er det vigtigt, at fortællerne har et afklaret forhold til deres egen baggrund. Organisationen ”Baglandet” har kontakt med voksne, der selv tidligere har været anbragt.

Børns og voksnes kriser

I forbindelse med dette tema startes med oplæg om voksnes kriser. Det er væsentligt, at plejeforældrene forholder sig til, hvordan sorg og krise har påvirket dem i deres eget liv, da dette giver en forståelse for både plejebørns og deres forældres reaktioner. Der kan laves et gruppearbejde, hvor 2 personer fortæller om en krise i deres eget liv, og hvordan de er kommet videre.

Det vil herefter være godt at komme med et teoretisk oplæg om, hvordan kriser fremtræder hos børn og unge. Det kan anbefales at supplere dette med videoen ”En mur af tavshed”, som omhandler et gruppearbejde med børn, der har mistet deres forældre. Videoen viser terapeutens arbejde med børnene og giver et indtryk af, hvor vigtigt det er at forstå og anerkende børnenes følelser. Filmen drøftes herefter i plenum.

Egne børn

At være plejefamilie betyder, at ens egne børn inddrages i plejearbejdet. Lige så vigtigt det er, at plejebarnet får hjælp og omsorg, lige så vigtigt er det, at familieplejere ikke kommer til at ”glemme” egne velfungerende børns behov til fordel for det måske mere problematiske plejebarns mere tydelige behov for hjælp og støtte. Der kan ikke gives nogen opskrift på, hvordan disse hensyn tackles og bearbejdes i familien. Det væsentlige er, at familieplejere tør tage fat på disse problematikker og på forhånd som ny plejefamilie er opmærksom på dem. Undervise- re i dette tema kan med fordel være familieplejere med erfaring inden for området, som vil kunne give et personligt og nuanceret billede af deres erfaringer og oplevelser.

Herefter vil det være en god idé med gruppearbejde med fokus på følgende emner:

- Hvad har egne børn behov for?
- Hvordan inddrages egne børn, når familien skal modtage et nyt plejebarn?
- Har familien behov for tid sammen uden plejebarnet - og hvad betyder dette for plejebarnet?

Kommunikation og tværfagligt samarbejde

Her kan arbejdes med kommunikationsøvelser via oplæg og evt. rollespil om ”den vanskelige samtale”. Der arbejdes endvidere med emnet tværfagligt samarbejde i forhold til præcisering af de forskellige roller, de forskellige fagpersoner har. Hvor vigtigt det er at inddrage alles erfaringer i forhold til barnet for at nuancere billedet mest muligt.

Forslag til vejledende undervisningsplan

1. uge

1. dag: Introduktion til uddannelsen
At være familieplejer og medarbejder på et lille opholdssted
Relevant lovstof
2. dag: Omsorgssvigt
3. dag: At tale med børn
4. dag: Kontakten til børnenes familie
Planlægning af samvær
5. dag: Evt. oplæg om forældrelandsforeningen
Oplæg og drøftelse om tilsynsfunktionen
Afrunding af 1. uges kursus

2. uge

1. dag: Livshistoriebøger
2. dag: Voksnes kriser
Børns kriser
3. dag: Egne børn
4. dag: Formiddag: kommunikation
Eftermiddag: tværfagligt samarbejde
5. dag: Formiddag: opsamling af temaer fra uddannelsen
Eftermiddag: evaluering af uddannelsen og afslutning

2. Cases/opgaver/undervisningsmateriale

Dilemma-spil

Et dilemmaspil er et spil, hvor underviseren selv laver spillet eller historien, og som spilles ved direkte at spørge deltagerne om de problemer, der opstår i den historie, man har lavet. I dilemmaspiilet inddrages kursisterne aktivt og i deres egen rolle, nemlig som plejeforældre, og skal på stedet forholde sig til problemerne. Efter dilemmaspiilet samles der op på processen. Hvordan var det at være med? - Hvor var det svært?

Der arbejdes videre i et gruppearbejde med de problemer, der har gjort størst indtryk på deltagerne, så der bliver mulighed for fordybelse.

Situationsspil - instruktion til situationsspil i forbindelse med plejebarns familie

Underviserne starter med at fortælle en case. Derefter deles holdet op i tre grupper til de tre forskellige roller:

1. som plejeforældre
2. som mor
3. som Peter (barn)

Det er ofte en god ide at lade kønnet på aktøren være det samme som på rollen.

Spillets regler

De tre grupper får hver 15 minutter til at aftale, hvordan rollen skal udformes, samt vælge en til at spille rollen.

Spillet kører i ca. 20 min. Aktørerne kan stoppe spillet og hente hjælp fra støttegruppen, som sidder lige bag aktørerne, men støttegruppen kan også stoppe spillet, hvis de vil supplere eller ændre på rollen. Endelig kan en af underviserne stoppe spillet for at komme med input. Scenebilledet er, at Peter sammen med moderen har været på kontaktbesøg, og nu kommer han for at flytte ind i familien. Moderen kommer sammen med Peter. Plejeforældrene -plejefar og plejemor - sidder og venter på dem i deres stue.

Efter spillet fortæller aktørerne, hvordan de havde det med at være i deres roller, hvilke følelser det vækker i dem, om de kunne genkende nogle af følelserne. I denne fase må de øvrige deltagere ikke blande sig. Det er vigtigt at fokusere på processen. Derefter får de øvrige deltagere mulighed for at fortælle om deres oplevelse af spillet.

Triader - Instruktion til triade - en arbejdsmodel

Tre personer arbejder sammen, en interviewer, en observatør og en fortæller.

Interviewerens opgave er

at få fortælleren til at uddybe, forklare og afklare, således at fortælleren bliver mere klar over egne ressourcer, følelser, problemer osv. Intervieweren skal opmuntre fortælleren, og det er vigtigt at følge op på de udsagn, der kommer, ved at spørge videre ind.

Observatøren

skal være optaget af, hvilke typer spørgsmål interviewereren bruger. Er de understøttende? Lukker de af for processen? Observatøren skal give feedback til interviewereren.

Fortælleren

er den, der fortæller sin egen historie ud fra eget valg.

3. Baggrundslitteratur

John Bowlby: en sikker base. Det lille forlag 1994

Bo Ertmann: Tvangsfjernelser. Kroghs forlag 1990

Gunilla Linden: Kan børn skifte forældre. Nyt Nordisk forlag 1983

Inger Thormann og Charlotte Guldberg: Hånden på hjertet. Hans Reitzel 1995

Johan Cullberg: Krise og udvikling. Et psykoanalytisk og socialpsykiatrisk studie. Hans Reitzel 1975

Anne-Dorthe Hestbæk: Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager. Socialforskningsinstituttet 1997

Stine Lilholt: Glasbarn

- Perlestøv

- Ønskeblod

- Spejlvendt

Bøgerne kan bestilles ved telefonisk henvendelse til Svend Lilholt, telefon 49201978

Susanne Robak/Illona Skriver:

Et andet liv

Er min mor prinsesse

Inger Thormann og Richard Branderup: Hvor bliver du af mor

Thomas og Peter kommer i plejefamilie

Jesper Juul: Dit kompetente barn

Familieplejere, pædagogik og samarbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Kari Killen: Omsorgssvigt er alles ansvar. Hans Reitzel 1999
Marianne Davidsen Nielsen og Nini Leich: Den nødvendige smerte.
Kommunernes Landsforening: Familieplejehåndbogen. 2004
Munksgård Socialpædagogiske Bibliotek 2001
Atle Dyregrov: Sorg hos børn. Dansk psykologisk forlag 1992
Når forældre dør. Pjece fra kræftens bekæmpelse.
Asha Phillips: Nej - et kærligt svar. Apostrof 2001
Så kommer du til et bedre sted. Forlaget børn og unge-pædagogisk centrum 2000
Haldur Øvreide: At tale med børn. Hans Reitzel 1998
Birger Mosholt, Lene Lind m.fl.: To verdener - samarbejde mellem institution, socialforvaltning og forældre. Hans Reitzel 1999
Marianne Horsdal: Livets fortællinger - en bog om livshistorier og identitet. Borgen 2000
Birthe Juhl Clausen og Jørgen Lauritzen: Livshistorier i pædagogisk arbejde. Semi-forlaget 2000 udgaven
Nielsen, Henrik Egelund m.fl. (red.): *TABUKA - Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen*. Forlaget Børn & Unge, 2005. 385 s.

Bekendtgørelse nr. 620 af 21. juni 2001 (med ændringer senest 27/05/2004) om magtanvendelse m.v. i døgninstitutioner for børn og unge og i opholdssteder for børn og unge for flere end 4 personer.

Følgende video kan rekvireres fra amtscentralen:

Er du mors lille dreng? (§17). 1998 (VHS)